

تدبر در هستی
کتابت رحمت در هستی

مجموعه آثار «از نگاه امام» ————— میزان

علامه سید محمد باقر سیدزاده طالقانی

گردآوری: مدرسه دانشجویی خاتون و عیوب علیهم السلام، دانشگاه تهران

عنوان و نام پدیدآور	بر در هستی: کتابت رحمت در هستی
مشخصات نشر:	تهران: نشر آستان و اهل بیت نبوت (ع)، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری:	۲ ص
فروست:	مجموعه آثار "از نگاه میراث"
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۶۸۰۰۰۰۰۶
وضعیت فهرست نویسی:	فهرست مختصر.
یادداشت:	کتابنامه.
یادداشت:	مطبعه.
شناسه افزوده:	دانشگاه تهران، مدرسه دانشجویی و عترة (ع)
شماره کتابشناسی ملی:	۲۸۵۶۳۲۷

تدبر در هستی
گشت و حمت
و هستی

٥٠

فاشر :

شمارگان:

ناظر حاب:

شاید:

مراكز بخش:

تهران

تهران

—

نهیضت تولید علم مبتنی بر قرآن

عالم هستی تمامی مظهر و جلوه اسماء الهی است، که به واسطه رحمت عامه خداوند هستی یافته، و به واسطه آن، هستی خود را تداوم می بخشد. طبیعتاً هیچ شأنی از شئون عالم را نمی توان یافت که از تجلی اسماء جلال و اکرام خداوند تهی باشد. به سبب وجه تمایز میان انسان با دیگر موجودات نیز در فهم و شناخت همین حقیقت، و عمل مبتنی بر آن است. از این رو است که حیات حقیقی انسان را حیاتی علمی و ادراکی بیان می دارند.

با این توضیح روشن می شود که غایت ارسال رسولان الهی از جانب خداوند - به پیروی از این نبوده که انسان ها تمامی پدیده ها و وقایع بیرونی و درونی خود را، آیات و نشانه های آفاقی را - می دیده، و بدین ترتیب با برپاداشتن نظام قسط و میزان، که بر محور علم و عقل برپا می شود، توحیدی حقیقی اسماء الهی شوند.

در این میان قرآن از جایگاه ویژه ای برخوردار است. قرآن خود تجلی تام و کمال توحید است که به واسطه وجود مقدس پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله در اختیار انسان ها قرار گرفته، تا مسیر تجلی توحید را در ذره ذره عالم هستی تبیین نماید، تا بدین ترتیب آدمی در هیچ چیز نظر نکند مگر آنکه پیش از آن، در آن، و پس از آن، خداوند را مشاهده کرده باشد. پس خداوند پیش از آنکه دست بر خلقت

انسان نهد، حقیقت قرآن را بر سریره جان او تعلیم نمود، و انسان به واسطه قرآن به مقام بیان رسید، تا بتواند هر چیز را تبیین نموده، با هر چیز خدا را دیده، در هر چیز او را جستجو نموده و همگی او شود. پرواضح است که در چنین مکتبی حرف از جدایی قرآن از علم، قرآن از زندگی، قرآن از سیاست، قرآن از اجتماعیات، قرآن از تجربه، و اساساً هر گونه جدایی میان قرآن، از هر شأنی از شئون انسان و عالم هستی، گناهی نابخشودنی و تکذیبی آشکار است، که عاقبتی بس دردناک را برای فرد و البته جامعه به همراه خواهد داشت.

دنیای امروزه تنها این حقیقت آشکار را انکار نموده که آشکارا سعی در مقابله با آن دارد. تجلی انقلاب اسلامی ایران در عصر حاضر، بیش از همه از این منظر می‌بایست مورد توجه قرار گیرد که یکبار دیگر حضرت زین العابدین و ائمه‌های انبیای الهی، و بالأخص قرآن و سیره پیامبر صلی الله علیه و آله و اهل بیت عصمت و طهارت، در جریان زندگی انسان نمودار ساخته، و انسان قرن بیستم و بیست و یکم را متوجه حقایق طرود وجودش ساخته است. حرکت به سوی برپایی تمدن اسلامی با محوریت قرآن و اهل بیت علیهم السلام، مهمترین دست آورد حرکت و قیام امام خمینی رحمه الله علیه است. بر این اساس مهمترین وظیفه و رسالت علمان، مخیگان و مراکز علمی آن است که به برکت فضای ایجاد شده، حرکت انقلابی صورت گرفته، ادامه داده و تا توحیدی نمودن تمامی شئون علم، و تارساندن توحید به تمامی عرصه‌های زندگی بشر، از پای نشینند. تأکیدات رهبر فرزانه انقلاب در خصوص لزوم تولید علم مبتنی بر قرآن و ائمه، مورد تحلیل و بررسی قرار داد.

مجموعه حاضر سعی نموده است تا گام نخست را در راه این نوبت و تبیین علم مبتنی بر قرآن و البته سیره و روایات اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام بردارد. این امر نخست پژوهش‌های گسترده و جامعی در خصوص مبانی و روش‌های تدبیر قرآن و برداشت از آیات، و آیات صورت گرفت. سپس محورهای اصلی تولید علم شناخته شده و در ادامه به بررسی و تبیین ریشه مجموعه‌های هر یک از این محورها پرداخته شد.

براین اساس مطالعات در چهار حوزه قرآن و امام، هستی، انسان و جامعه صورت گرفته است:

- در بخش «قرآن و امام» ضمن شناخت دقیق ساختار قرآن و امام، مبانی و روش‌های بهره‌گیری از این دو تبیین می‌شود. ضمناً این بخش ارتباط تنگاتنگی با ادعیه وارده از اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام دارد که پس از تبیین و نگارش مطالب مربوط

به این بخش، به صورت جداگانه مورد بررسی قرار خواهد گرفت. (إن شاء الله)

- در بخش «هستی» نحوه تجلی اسماء و صفات الهی در عالم هستی مورد شناسایی قرار گرفته و سعی می‌شود تا چگونگی شناخت خداوند در مراتب مختلف عالم هستی تبیین شود.

- در بخش «انسان» ضمن تبیین عناصر ساختار وجودی انسان براساس قرآن و روایات، ابعاد و مؤلفه‌های وجودی او شناسایی شده و مبانی و روش‌های شکوفایی ریک تبیین می‌شود.

- در بخش «حاشیه» نیز همچون بخش انسان، عناصر مختلف ساختار وجودی جامعه با دقت شناسایی شده و مبانی و روش‌های شکوفایی جامعه تبیین می‌گردد. آنچه در این مجموعه بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته است تألیف و نگارش مطالعات صورت گرفته در سطوح مختلف است. طبعاً هریک از محورهای یادشده نیازمند تبیین مبانی و اصولی هستند که اساس چپستی، چرایی و چگونگی را برای هریک به دقت تبیین نماید. لیکن همین مبانی می‌بایست علاوه بر آنکه در سطوح مختلف امکان آموزش را داشته باشد، ضمناً تا مرحله عملی و کاربردی نیز نازل گردد تا بدین ترتیب بتوان تجلی عینی آن را مشاهده نمود. براین اساس کتاب‌های حاضر در شش قالب کلی تهیه و تدوین شده‌اند.

- کتاب‌های «بنیادی»: در این کتاب‌ها موضوعات اساسی پایه‌ای از منظر چپستی، چرایی و چگونگی مورد بررسی و تبیین قرار می‌گیرد. این کتاب‌ها، کتاب‌های اساسی و پایه‌ای هستند که مبنا و اساس مطالب علمی دیگر کتاب‌ها را فراهم می‌نمایند. کتاب‌های «ساختار شناسی»: در این کتاب‌ها نقشه‌ی رصوبات اساسی و بنیادی ترسیم شده و فرد با تعاریف مربوطه آشنا می‌شود. براین اساس این کتاب‌ها بیش از آنکه در مقام اثبات و نقد و نظر باشند، در مقام تعریف بوده و با استفاده از تمرین در خلال مباحث مطرح شده در آن، امکان شناخت ساختاری و کلان را نسبت به موضوع مورد بحث فراهم می‌نمایند.

- کتاب‌های «راهنمایی»: طبیعتاً هریک از موضوعات بنیادی از مجموعه‌ای از

موضوعات جزئی تر پدید آمده که ارتباط منسجم و نظاممند میان این اجزاء، امکان تحقق موضوعات پایه‌ای و اساسی را فراهم می‌نماید. براین اساس کتاب‌های راهبردی در مقام بررسی و تبیین این موضوعات قرار دارند که اساساً به دلیل جزئی‌تر بودن به حوزه عمل نزدیک‌تری باشند. بنابراین اگرچه این کتاب‌ها صورتی تبیینی دارد، لیکن فضای بحث در آنها با کتاب‌های بنیادی متفاوت است.

● کتاب‌های «مهارتی»: آنچه مسلم است اینکه تحقق و پیاده‌سازی موضوعات راهبردی در عرصه زندگی، امکان تحقق کلمه توحید را فراهم می‌نماید. براین اساس در کتاب‌های مهارتی سعی شده تا با استفاده از تمرین، مهارت، و البته فعالیت‌ها، عملی، این امکان فراهم شود تا فرد توانمندی عملی خود را در راستای موضوعات تعیین شده بالا ببرد.

● کتاب‌های «عمومی»: این کتاب‌ها با هدف ارتقای فرهنگ عمومی نگاشته می‌شود که برخی مستقیماً به قرآن پرداخته و برخی موضوعات مبتلابه جامعه را با رویکرد قرآنی و به شکل ساده روان بیان داشته‌اند.

● کتاب‌های «از نگاه المیزان»: تفهیم و تفسیر المیزان حکم میزان را در مطالب نگاشته شده در کتاب‌های فوق الذکر دارد. در این مجموعه موضوعات مورد بررسی در کتاب‌های مختلف از منظر تفسیر المیزان مطرح شده و به صورت یکپارچه ارائه می‌گردد. این کتاب‌ها نقش محوری در سیرهای علمی و پژوهشی دانشجویان و طلاب خواهد داشت.

در ارتباط با این مجموعه آثار

مجموعه حاضر، حاصل تلاش گروهی از قرآن پژوهان مدرسه دانشجوئی قرآن و عترت علیهم السلام دانشگاه تهران است، که در مسیر قرآن پژوهی خود، با مراجعه به تفاسیر معتبر شیعی پاسخ بسیاری از سوالات خود و دیگران را در این آثار یافته و به خوبی دریافتند که می توان با مراجعه به این آثار خلأ فکری و اعتقادی جامعه را، برطرف نمود.

لذا بر آن شدند تا موضوعات مهم را بر اساس سیر مطالعاتی منظمی تدوین کنند تا مراجعه موضوعی به آنها برای محققین و پرسشگران ممکن شود. باور این مجموعه بر این است که این آثار نه تنها به اکثر سبب های رایج در زمینه مباحث دینی پاسخی آشکار می دهند، بلکه زمینه لازم برای طرح نظریات جدید، و توانمندسازی علمی مورد نیاز فراهم می نمایند.

برای تدوین این آثار، موضوعات متعدد و کلیدی از تفاسیر احصاء گردیده و سپس مطالب در چهار حوزه قرآن، امام، سستی، انسان و جامعه دسته بندی شده است. (این دسته بندی در نقشه انتها، کتاب مذکور، مشخص شده است.) در نهایت نیز موضوعات مرتبط به صورت فصل فصل گرد هم آمدند.

دقت در نکات زیر برای مطالعه این آثار ضروری است:

۱. از آنجایی که مطالب این مجموعه آثار را به همان صورت اولیه ای که مورد نظر مفسر بوده از تفاسیر استخراج نموده و تنها به گردآوری، موضوعات و دسته بندی منطقی آنها پرداخته ایم، لذا بسیاری از مطالب، قابلیت شرح و بسط داشته ر می. تواند متناسب با نوع مخاطب تبیین گردد.

۲. برای سهولت در مطالعه، در اغلب آثار در ابتدا بانمودار و سوالات، در انتها به خلاصه مطالب و در متن با تاکید بر مطالب مهم، سعی نمودیم در مطالعه ای سودمند مشارکت داشته باشیم.

۳. مطالب کتاب بهتر است با مباحثه و در قالب جلسات گروهی مطالعه گردد.

در پایان، ضمن سپاسگزاری از شما به خاطر حسن انتخابتان در مطالعه این اثر با ارزش، مقدمات را در محفل قرآن و عترت گرامی می داریم. امید است نظرات، پیشنهادات و مساعدت های اساتید، طلاب و دانشجویان محترم بر سرعت، دقت و غنای علمی و معنوی این آثار افزوده و در ذیل عنایات و ویژه امام عصر (علیه السلام) تقدیمات ظهور آن عزیز یگانه را فراهم نماید.

مدرسه دانشجوئی قرآن و عترت علیهم السلام

فصل اول: خزائن الهی

۲۷

۲۹

۳۳

۳۴

۳۶

۴۰

۴۰

۴۲

۱. معنای ویژگی خزائن الهی

۲. نمونه‌های دیگر استعمال خزائن در آیات

۳. وجه تولید ری خزائن غیب

۴. ارتباط رائن غیب با کتاب مبین

۵. اسم‌های مختلف کتاب مبین در قرآن

۶. رد برخی تحلیل‌های نادرست در رابطه با کتاب مبین

۷. کتابت رحمت خداوند در همین

فصل دوم: کتاب و لوح محو و اثبات

۴۹

۵۱

۵۱

۵۴

۵۷

۵۹

۶۱

۶۲

۶۳

۶۴

۶۶

۶۹

۷۱

۷۳

۷۵

۱. معنای کتاب و توسع آن در استعمال

۲. اقسام سه‌گانه اطلاق کتاب در قرآن مجید

۳. استنساخ و کتابت اعمال انسان

روایتی در باره کتابت و استنساخ اعمال

گشوده شدن کتاب اعمال در قیامت

۴. معنای لغوی محو و اثبات

۵. ارتباط محو و اثبات کتاب با زمان

۶. ارتباط بین محو و اثبات کتاب با ام الكتاب

۷. نکاتی در باره محو و اثبات در جمع‌بندی مطالب فوق

۸. اجل ثبت شده در لوح محو و اثبات

۹. تحلیل و بررسی روایاتی در مورد محو و اثبات

۱۰. جایگاه بداء در نسبت لوح محفوظ و لوح محو و اثبات

۱۱. ارتباط کتاب قرآن با ام الكتاب

۱۲. منظور از به ارث رسیدن کتاب قرآن

فصل سوم: تکلم و قول و کلام رب در هستی

۸۳

۸۵

۸۷

۸۹

۹۱

۹۲

۱. وحی، تکلم خداوند با انبیا

۲. حقیقت کلام و تکلم خداوند

۳. تکلم فعلی از افعال زمانی خداوند

۴. حقیقت قول و موارد استعمال لفظ قول در قرآن مجید

۵. منظور از قول خداوند در تکوینیات

۶. منظور از قول خداوند در غیر تکوینیات
۷. الفاظ نزدیک به معنای قول و کلام در قرآن
۸. کیفیت استعمال لفظ کلام و قول برای خداوند
۹. تعریف کلام در بیان فلاسفه و رد عین ذات بودن کلام
۱۰. نظر اشاعره و معتزله در حدوث و قدم کلام خداوند
۱۱. تحلیل و بررسی حدوث و قدم کلام
۱۲. وابستگی تحلیل حدوث و قدم با سنخ وجود کلام
۱۳. بررسی حادث یا قدیم بودن قرآن
۱۴. نمونه لطایفی در تکلم خداوند با انبیا

فصل چهارم: کلمه

۱. کلمه و موارد استعمال آن در قرآن
۲. اطلاق کلمه بر جمله و ارتباط کلمه با فعل خدا
۳. بررسی کلمه و ویژگی‌های آن در برخی استعمال‌های قرآن
- کلمه در آیه ۱۲۴ سوره بقره: مبین نتیجه امتحان الهی
- ارتباط کلمه با قوا و اعیان خارجی
- مراد از کلمات و تمامیت آن آیه کریمه
- تمام نمودن کلمات لرزیده در تمام امامت
- حقیقت موجود در عنوان امامت
- کلمه در آیه ۱۱۵ سوره انعام: صوت اسمی
- کلمه در آیه ۱۷۱ سوره انعام: حقیقت اقامت به مریم علیها السلام
- کلمه در آیه ۴۰ سوره توبه: رأی کافران و وسوسه شریک‌ها در عداوند
- کلمه در آیه ۲۴ سوره ابراهیم: توحید و عقاید حق
- کلمه در آیه ۲۶ سوره ابراهیم: شرک به خدا
- کلمه در آیه ۱۰ سوره فاطر: عقاید حق
- کلمه در آیه ۳۶ سوره فتح: روح ایمان
۴. روایاتی در تفسیر کلمه طیب در آیه ۱۰ سوره فاطر
۵. روایاتی پیرامون کلمه تقوی در آیه ۲۶ سوره فتح

فصل پنجم: معنا و انواع آیات

۱. حقیقت معنای آیه
۲. ارتباط آیات با لوح محفوظ و کتاب تکوین

- ۱۵۳ ۳. آیه بودن کلام الهی در کتاب تشریع
- ۱۵۴ ۴. معنای آیات تکوینی و تشریعی
- ۱۵۵ ۵. نمونه‌هایی از آیات تکوینی در انسان
- ۱۵۵ آیه بودن خلق شدن انسان از خاک
- ۱۵۶ آیه بودن خاقت ازدواج و جعل مودت
- ۱۵۷ آیه بودن اختلاف لسان و رنگها
- ۱۵۸ آیه بودن خواب در شب و تلاش در روز
- ۱۵۹ وجود انواع آیات در نفوس انسان
- ۱۶۱ ۶. نمونه‌هایی از آیات تکوینی در آفاق
- ۱۶۱ آسمان‌ها و زمین ظرفی برای آیات الهی
- ۱۶۲ برافراشته شدن آسمانها و مسخر بودن زمین و قمر
- ۱۶۸ گسترده شدن زمین و پدیداری کوه و دریا
- ۱۷۱ وجود قطعه زمین‌هایی با آب یکسان و غیرتفاوت
- ۱۷۵ مسخر بودن پرندگان در آسمان
- ۱۷۷ آیت بودن اختلاف شب و روز
- ۱۷۸ ۷. روایاتی در رابطه با آیات انفسی

فصل ششم: نسخ آیات و آیات ناسخ و منسوخ

- ۱۸۳ ۱. معنای نسخ و حقیقت نسخ آیه
- ۱۸۴ ۲. انواع نسخ با توجه به جهات آیه بودن شیء
- ۱۸۴ ۳. شبهات مطرح در رابطه با مسأله نسخ و پاسخ آنها
- ۱۹۰ ۴. پنج نکته پیرامون نسخ آیات و نسبت ناسخ و منسوخ
- ۱۹۲ ۵. راه نداشتن فراموشی آیات در رسول خدا
- ۱۹۴ ۶. برخی روایات پیرامون آیات ناسخ و منسوخ

فصلیه

مجموعه آثار

۱۹۹

۲۰۵

هرآنچه در عالم محقق گردیده با الهام الهی به ثبوت رسیده و این ثبت خود تداعی کننده رحمت الهی و نشانه وجوب کتابت رحمت است. با الهام الهی عوالم وجود شکل گرفته و موجوداتی در هر عالم به ثبت رسیده اند.

در اثر این اراده و ثبت، حق در جلوه ها و مراتب مختلف نمایان گردیده و حقایق در مراتب مختلف عالم معنا یافته است و این حقایق خود عاملی برای ظهور و بروز برخی مفاهیم دیگر گردیده است. بنابراین:

- به واسطه نزول حق، تقدیر و هویت یافتن مخلوقات مفهوم یافته است.
- به واسطه نزول و تقدیر، مراتب عالم و مراتب وجودی مخلوقات معنا یافته است.
- به واسطه نزول و تقدیر و مراتب، انواع هدایت و کتاب و کتابت برای انسان کنایی پیدا کرده است.
- به واسطه نزول و تقدیر، انسان امکان یافته تا خود بر کتاب زندگی اش هرآنچه می خواهد را از خوب و بد، سعادت و شقاوت ثبت کند.
- به واسطه نزول و تقدیر، انسان در دنیا امکان یافته تا بتواند آنچه در کتاب زندگی اش ثبت

نموده را محو نماید.

● به عبارتی اختیار انسان بر تقدیر خویش و محو و اثبات نمودن تقدیر و سرنوشتش مفهوم یافته است.

● بنابراین تقدیر زندگی انسان با خلقتش آغاز گردیده و به او این امکان داده می شود تا با کتاب خود نوشته به عرصه قیامت قدم بگذارد.

در این میان حقایق دیگری نیز نمایان می گردد که هریک به نحوی با جریان رحمت، انسان و موجودیت او و نیز سعادت و شقاوتش مرتبط می شود.

این - بایق که عبارتند از کلام (سخن گفتن خداوند با انسان و مخلوقات) و کلمه (کلمات خداوند و آیه - نشانه های حق) هریک با غایتی در نظام هستی جلوه گرفته و منشأ انتقال و جریان هدایت و رحمت در میان انسان ها گردیده است.

کتاب حاضر که مسئله را به آراء علامه طباطبایی می باشد، به بررسی حقیقت کتاب، کلمه، کلام و آیه به عنوان عناصری از هستی از دیدگاه قرآن می پردازد. عناصری که هریک به خودی خود معرف و جلوه گر حق در عالم می باشند. علم انسان به این حقایق، انسان را به مقام عالم امر که مقام اراده رحمت خداوند است سوق می دهد.
در پایان می توان گفت:

کتاب، کلام، کلمه و آیه از سوی خداوند نازل می شود تا انسان به کتابتی در کتاب نفس خویش نائل آید که در اثر آن خود تجلی حق گردد و رحمت گردد و کتابت جواب آن و بهترین تقدیر را برای خویش رقم زند.

● بنابراین تقدیر زندگی انسان با خلقتش آغاز گردیده و به او این امکان داده می شود تا با کتاب خود نوشته به عرصه قیامت قدم بگذارد.

در این میان حقایق دیگری نیز نمایان می گردد که هریک به نحوی با جریان رحمت، انسان و موجودیت او و نیز سعادت و شقاوتش مرتبط می شود.

این حقایق که عبارتند از کلام (سخن گفتن خداوند با انسان و مخلوقات) و کلمه (کلمات خداوند) و آیه (نشانه های حق) هریک با غایتی در نظام هستی جلوه گرفته و منشأ انتقال و جریان هدایت و رحمت در میان انسان ها گردیده است.

کتاب حاضر که مشتمل بر آراء علامه طباطبائی می باشد، به بررسی حقیقت کتاب، کلمه، کلام و آیه به عنوان عناصری از هستی از دیدگاه قرآن می پردازد. عناصری که هریک به خودی خود معرف و جلوه گر حق در عالم می باشند. علم یافتن انسان به این حقایق، انسان را به مقام عالم امر که مقام اراده رحمت خداوند است سوق می دهد.

در پایان می توان گفت:

کتاب، کلام، کلمه و آیه از سوی خداوند نازل می شود تا انسان به کتابتی در کتاب نفس خویش نائل آید که در اثر آن خود جلی حق گردد و کتابتی جاویدان و بهترین تقدیر را برای خویش رقم زند.

www.ketab.ir